

దా రా

పువ్వాడ శేషగిరిరావు

స్వామ్యములు
గ్రంథకర్తవి.

1943
500 ప్రతులు.

మూల్యము
ఒక రూపాయి

ముద్రాపకులు :
శ్రీ పరాశక్తి ప్రింటింగ్ వర్క్స్, తెనాలి.

సూచిక

1.	ఋంపనము	౧
2.	మిత్రభేదము	౯
3.	అరణ్యరోదనము	౧౩
4.	ప్రతికృతి	౨౦
5.	ఉత్సవము	౨౫

శ్రీ మాజేటి రామచంద్రరావు బావగారికి

అ ప్ప గి ం త

బావా! కావ్యకుమారి నందుకొన రావా! ఇంత నైయోగమా ?
శ్రీవాల్మీకము బుద్ధిమత్త సుకళాశ్రీసేవ ఆంగ్లాంధ్ర భా
షావైదగ్యము బందుమిత్ర హిత విజ్ఞ ప్రాపకత్వమ్ము త్వద్
గ్రీవాలంబిత హారవల్లదులుగాఁ గ్రీడింతు నామ్రోలనా ?

చెల్లెలి బంధమున్ గడనసేసి జగమ్మున వియ్యమండఁగా
జెల్లును, బావగాని యొక చిత్రపు బావపు నాకు భావనక;
'అల్లుడు గాఁడ నీ కయ్యె మదాత్మజుఁ' డంటివి, కాకయుండ నే
చెల్లిన పెద్దవియ్యమును జేసితి నీమెయి రామచంద్రమా !

వియ్యము నెయ్యము కయ్యము

వెయ్యములు సేయు సములు బెరసిన యపుడే !

తియ్యము గల యెదకున్ సరి

తియ్యని కబ్బమ్ము నిచ్చితిని, రసలుభా !

మోయగరాని తీసి జిటు బొజ్జను నింపిన తేనెపట్టు, కై
 నేయు మెటుంగు క్రొన్ననల సెజ్జ, బెడంగుల నంచ కొజ్జయై
 డాయంగడంగు వన్నియ తుటారపుంగత్తై, రసజ్ఞమంచు నీ
 దాయిలు మెట్ట నంపెద నయా! చిటు కోడలి నెట్టు చూచెదో?

హద్దును పద్దులేక పలుకాడెడిగద్దరి గాదు, కబ్బపున్
 విద్దెలలోని యొద్దికయు, వేల్పు పడంతుక చెల్మికల్మిలో
 ముద్దును, గైవసంబయిన ప్రోడయ గాని; నినుం దరింపగా
 దిద్దుట గాదు వంగడము దిద్దు, యశమ్మెసగించు బావరో!

గ్రంథాలయ సంస్థాపక !

సంధానిత జనపదాంగసముదయ శీర్షా !

గంధవతీ వ్యవసాయక

గంధగజా! దృశ్య రంగ కమనీయాంగా !

లుంపనము

భారతదేశపు మొగలు చక్రవర్తికి నలుగురు కొడుకులు, — దారా, షుజా, మురాదు, ఔరంగజేబు.

తాజుమాలు చూచుచు దుది యూరుపు పుచ్చు నదృష్టము నర్థించి షాజహాను 'దారా' సహితుడై 'ఢిల్లీ' నుండి 'ఆగ్రా'కు వచ్చి యందుండెను. 'ఔరంగజేబు' ఆగ్రాకొట ముట్టడింప వచ్చుచుండగా 'దారా' యెదురుచని శంఖుగడమున మార్కొనెను. అందు 'దారా' యెడి యాగ్రా చేరి తనమొగము తండ్రికిఁ జూప నోపక వెడలి పోయిన కథ యిది.

ఆ నిర్ణీత దినమ్మునం దుదయ సంఘ్యా భాను రోచిస్సు వారా నాదమ్ముల తోడఁ బ్రాచయ నట యాగ్రా వీధికా శ్రేణులకే
 "శ్రీ నృత్యాంక మయూరలాంఛన కనస్నిహస నారోహరే
 ఖా నవ్యప్రభ లేముఖానఁ గల్పవో కా?" యంచ లోలోఁబ్రజల్.

పోర నొరంగ దారాలఁ బోల్చి కొనుచు
 కనుకలియె లేక వినుకలి కట్టుకథల
 జయ రమా కాంతు నెటుల నిర్ణయమునేతు
 రాముహూర్తము డగ్గలు సంతదనుక.

తనయ సమీక వృత్త నిరత శ్రవణైక పరాత్మ మానసం
బున నిముసమ్ము కల్పముగఁ బుచ్చెడి వృద్ధుడు పాజహాను చిం
తనమున ముగ్ధి వార్తలు వివా విననోపడ యన్య శ్రవ్యముల్
కను లెఱుసంజ జీర లురలం గను, మూయఁడు, సీరసంపడు

శశికాంతోపల రమ్యమాచు యమునా సారాంబు ధారార్ద్ర మం
ద సమీర ప్రస రాతి శీతమగు తత్ప్రాసాదపుష్పీమ ను
ల్లసి తోత్రాలము హంస తూలమయి లీలం దేలు షోలాస్తలిక
ససి చెందం డతఁ, డాధి వ్యాధి బాదువక సంధించెనో వానికి?

ఆత్మ దృక్పంజములు గవాక్షాంతములకుఁ
బెనచి యొదిగి యాతామూత జనముఁబిలిచి
“ఏమివార్తలు? దారా జయేందీరా ద్వి
తీయుండై వచ్చెనే?” యంచుఁ జేయుఁ బృచ్ఛ.

క్రుంకు రవితోడ నాసలు క్రుంకుటయు మ
నోంబుజము ముచ్చ ముకుళింప నలమటించి
కత్తి చెఱివిన నెత్తురు క్రమ్మఁబోని
మోముతో డిండుపడిపోయె ముసలి తేడు.

తిమిర మిలఁ బ్రాకె జాము రాతిరి గతించె,
మలయ పవమాను నూయెల సొలసెఁ బురము
ముసలి దొర యొక్కండే కన్ను మూఁతపడక
యట్టై మల మల మఱుగెడు సంతలోనె.

ఎగిచిన సాగి యొత్తి సకిలింపఁగ నోపనివై ఖురస్వనం
 బెగయఁగఁ జేయలేని వయి యెద్దున శత్రు)ల యీటెపోటులం
 దెగి చెమరించి వెల్లువలు తీర్చిన నెత్తుటి మేనులంది నూ
 లైగు మణిహార మట్టు లదదెంచెను వాజులు రాజమార్గమై.

అత్తురఁగంబు లాఁగుగృహమందు ననేక విపంచు లొక్కమా
 టొత్తినఁ బంచమస్వరము లొక్కటియై లపియించు రీతి నె
 లైత్తిన రాణివాసరవ మేచుచుఁ గ్రొంజిఱుగాలి పొత్తునఁ
 మెత్తనమెత్తనై కరఁగి మెల్లఁ బురాంగణవీధిఁ బర్వినఁ

విని వృద్ధపతి మహాశని
 వినిపాతము సెంది పుడమి విడిచిన భంగిఁ
 మనము పటియలై ఘూర్ణిలఁ
 గనుమూసెను మోము కప్ప కవిసి యవశతఁ.

కోతల నెంజులుల్ పటియ గొల్పఁగఁ గోల్తలసేయ నాధిబా
 ధాతప తప్తుఁడోర్వ నెటులా? కమలెం, గుమిలెం, బదమ్ములుం
 జేతులు సెజ్జమోపడు, ప్రశీతల వాత సుగంధ సేవలం
 జేతము చల్లఁగా నిదురసెందఁ, —డికన్ సుతమందిరమ్మునఁ

ఒడల్పైఁ గత్తులు పడిన చోటులు చూచి
 ప్రథమ చికిత్స చేపట్టు వారు
 దొన దొన గాయముల్ తొరఁగు రక్తము దోయి
 లించి కట్టులను బిగించు వారు
 సలపరింతల మేను నులివెచ్చ నీటి తూ
 లములతో నెడనెడ నిమురు వారు
 మెలమెల్లఁ జామరమ్ములు వీచి దవు దవ్వ
 లన నిల్చి కనుమోడ్చి కునుకు వారు

పరిచరులు, కాని దారాను బరిభవమ్ము
 దక్క నొండొక బాధ సెందద, యతండు
 కన్నులుండియుఁ గనఁడ యాసన్నజనము
 శ్రవణ ముండియు వినఁడ 'ఓ' యన్న రవము.

తనకే తానొక దొంగఁగఁ
 దనికెడు సభిమానధనుని దఱియుచు వినయా
 వనతుఁడు సేవకుఁ డొయ్యనఁ
 గని వ్రాలి సలాము సేసి కమ్మ నొసంగఁ.

దీర్ఘ నైదాఘ తృష్ణకుఁ దియ్యసీరు
 గాఢనైశీధ బహుళాంధకారపటలి
 నొత్తిగించిన యొసపరి యొరపు మెఱపు
 జనక ముద్రిక గని విచ్చి చదివె సతఁడు.

“తనయా! దార! విషాదహేతువయ యేతద్వృత్త, మేనిష్కృతిం
గన సాధ్యమ్ము? బలీయమా విధి; పురాకర్మమ్ము భోక్తవ్య, మే
మననేర్తుం నొలుదొత్తిపట్టి వయో! స్వామ్యంబైన రాజ్యంబు నీ
కని యిచ్చింపక యుండెనో విధి; యిక్కేమై యుండునో నీగతుల్?”

లేదనుపో కుమార యింక లేదను, వార్ధి హిమాచలేంద్ర సం
పాదిత రత్నమాక్షిక రమాకర భూవనితా కరగ్రహ
శ్రీదరహాసరేఖయె, యిసీ! మరణోన్ముఖుడైన నాకును
లేదనుకొందు నీ కవుగిలిం గొని దేహమురాల్చు శేఖయున్.

‘కల బలమెల్ల శంభుగడ ఘట్టనముం బొనరించి యగ్రజుం
డలసిన చిన్నసేన గొని ‘యాగ్ర’కుఁబోయె,నితోఁగొట్టితో
జ్వలబలుఁ డౌలకుఁమును నిజప్రథితోగ్ర బలోద్ధి కోర్చిత
ప్రలయము సేసి తత్పురము రాల్చెద’ సంచపురంగుండెంచెడిక.

తీఱని కసి నాపయి, జ

ల్లాఱని పగ నీపయి, బొగలారెడు ‘నాగ్రా’

తేఱుట కల్లయ, నన్నొక

మాఁజెద హత్తుకొని పో, కుమారా! దారా!

నిర తానంద క రేందు

స్ఫురి తామృత బిందువులకు సోదరములు త్వ

త్తరభీకృత లోకనములు

పఱపుము ర మృసుపు బిగియఁ బట్టితిం దండ్రీ!”

అని వాత్సల్యము చాలుగట్టు పితృలేఖారమ్ము కందమ్ములన్
 వినువాకల్ నిపతించి చూచి దెసలకపీక్షించి యాతండు తోక
 మునుకోక సిగ్గుతెరల్ తెమల్చి కరుణాస్ఫూర్తుల్ ప్రకోపింపగా
 వినతుండై ప్రణమిల్లి పల్కెఁ బిత, కుద్వేగమ్ము మైకొన్నటుల్.

“కోశద్వారము తీసి హేమకణికల్ కొల్పించి రూప్యమ్ములున్
 రాసుల్ వోసి సమస్తధాన్యములు ధారాపూరముల్ సేసి ది
 ద్దేశాయాత శతఘ్నికా శకట సందీప్తోగ్ర సైన్యమ్ముతో
 నాకేసిచ్చి జయార్థ మంపితివి న, న్నవ్వెల్ల ధ్వంసించితిన్.

చతురంగ వాహినీచయ జలప్రలయమ్ము
 నతని యా చిటు బోదె యంగవించె
 రసపుత్త్రవీర ధరాధర ధైర్యమ్ము
 నతని యా చిటువాక యప్పళించె
 తత తనూ రక్త సంతర్పణాస్థాన జీ
 వనుల నా చిటుమూక యణఁచివై చె
 అనవద్య ధన ధాన్య మణి ధునీ వాహమ్ము
 నతని యా చిటునీతి యాహరించె

బలము విడియుట మొన పన్ని బలసి చనుట
 అరుల నటిముటి పఱచి పై కుటికి నటికి
 చెరిగి బీభత్సు సేయుట యెఱుంగ లేక
 దీలుపడి పోతి నపురంగు తెలివిముందు.

“జయమో చావో? తృతీయమొల్లఁ బ్రభుసంస్థానార్థ మీ దేహ మేన్
వ్యయముం శేతు” నటంచు వీరమరణం బందెన్ సమీకప్రవే
క యశం బంది, యితఃపురార్థశత సంగ్రామ వ్రణాశ్శృంగితా
వ్యయ దేహ మ్మృత, రావు ఛత్రసలు సైన్యాధ్యక్షుఁ డీనాఁటికిక్.

పరమ దయామయా! భవ దపార కృపారస వర్ష వీచికో
షరమయి, నష్టజాతక దృష త్తయి, వర్ణ విహీనమై, కళా
విరహితమై, మయూరముఖిపీఠ కపూర్వ కళంకమై, యిసీ !
పతియలు వడ్డ యీద్యౌతపుఁ బ్రాయఁడిమో మెటునికుఁ జూపుదుకో!
చనుడెంచున్ నిజ మామహాపశదుఁ డిచ్చాపూర్తి సంరంభియై
సనఁ బంచున్ నిజవాహినిన్ సమర నిస్సాణమ్ము లాగ్రాపురీ
కునభో మండల చండమై విజీయఁగా, గొట్టెల్ గదా భూప్రజల్ !
చని వానిం గొలుపుండి నిల్తు, రికపై సర్వ మ్మనిర్వాహమా!

అదణదుర్గప్రభాహారి యాగ్రాపురం
బతఁడు ముక్కలుసేయ నాగ లేను
కరుణాసరోయాన కలహంసమపు నీవు
వానిక త్తికి మ్రొగ్గఁ గాన లేను
పాల్గొను చెక్కిళ్ల పసి నిసుంగుల గొంతు
కనకసలీ కన్నారఁ గాంచ లేను
అభిమానధన సహస్రాంతఃపురాంగనా
మానావమతి చూచి మనఁగ లేను

‘ఏమిరా! యనాయాస సంక్రామి తైక
రాజ్య పరిపాలనాశ, దోర్దర్ప మిచట
నెఱపుదే? ముక్తి రాజ్యమై నీకు నిస్తు,
నీయరా! కంక” మన వ్రాలి యీయలేను.

చనియెద నెదే జనకా!

మును నను రణమునకుఁ బంపు మును కంబము నా
న్చిన నీ యశ్రు ముఖాబ్జం
బును గనుటే తుది విలోకమో నాకుఁబ్రభూ!

సెల” వని మ్రొగ్గతిల్లి పనిచెం బిత్త సేవకుని, దొడిం జనెన్
వెలి, మునుఁగంచులం దఱపివెన్నెల గాచియుఁగాయలేని యా
ర్తలు శిశుపం క్తితోఁ జూఱఁగ అంపిలు పేటికలన్ గజాలిపై
నిలిపి నిజాశ్వ మెక్కి పయనించె నతండు గజానుగామియై.

డిల్లంబోవుచు, నోరు క్రొన్నురుగువెండిన్ దారముల్ దీసి, మే
నెల్లం జెమ్మట ముత్తైముల్ తులుగు నశ్వేంద్రం బతండ్రికిరాఁ
బల్లిపక్కణ పత్తనాల్ చొఱక పార్శ్వల్ పట్టి యెట్టెట్టులో
‘ధిల్లీ’ చేరెను పేటికా ఘటిత కోటిరేంద్ర భద్రదేభముల్.

మిత్రభేదము

ఔరంగజేబు దారా నుండి తత్సైన్యాధ్యక్షుడగు 'దాదుఖాను' ను విడం దీయఁ దలఁచి, 'దాదుఖాను' పేరఁ గపటలేఖ నొకటి వ్రాసి 'దారా' చేతఁ బడ జేసెను. 'దారా' యా యెత్తులోఁ బడిన కథ యిది.

వలపుచక్కెర లేతపాకంపుఁగెమ్మోవి
చవులఁ జిందింపంగ సాగువారి
బిగియారు చనుదోయి వీఁగి కంచుక మంచు
ముడి ప్రేలఁ గౌఁగిలి నడుగు వారి
ఉలిపొర మేల్గుసుంగులను దోబూచాడు
మొగము వెన్నెల వాఁటఁ బోయవారి
సన్న జాజుల చూపు సరులతో మల్లెమొ
గ్గల నవ్వు గ్రువ్వి పొంగారు వారి

నెనరు విడనాడి నటికి మొండెములు తలలు
పచ్చి నెత్తురు తేటి తెప్పలుఁగఁ ద్రిప్పి
రాజభక్తికి రామానురక్తి బలిఁగ
సంగముక్తుండు దాదుఖాన్ సాగివచ్చి

“ఓ ప్రభూ! నమ్ము, దారాప్రభూ! కృతఘ్ను
సర్పహారమ్ము దాదువంశమ్ము గాదు
నమ్మువారి రక్షాబంధనమ్ము గాని;
నన్ను నమ్మవో నీవు నిన్ నమ్ము” వనఁగ,

“ఇదియేమీ! యొడలెల్ల రక్తఝరి; నీయూఖిద్ద ముగ్రమ్ముగా
గునులున్ నెత్తుకుగ్రక్కు నీ యరుణదృగ్రూఢజ్వాల ఝంఝం కృతిం
బ్రదులుక్? నీవెడ కేఁగి యొక్కనిముసంబేన్ గాదు, విడ్డూర మే
మిది దాదూ!” యనినివ్వెఱంపడుచు స్తంభించెంబ్రభూత్తంసుఁడున్.

“కాంతా కనకములం దిహ
మంతయుఁ బడిచచ్చుగాదె? యందును గాంతా
సంతానముకై కనకము;
కాంతల నంతంబు సేసి కదలితి రాజా !

ఇక నే నెవ్వరి కోసము?
సుకములు సురిగించి సేవఁ జొచ్చితి, న న్ని
వికనైన నమ్మ వలదే?
కకవిక కాసీకు మనసు, కలఁత యుడుగుమా!

ఎడ మది త్వత్పితృణమునకే వెలయిచ్చితి, నెమ్మిగదై నీ
యుదయముఁ జూచుదన్క విడనోపను నాప్రభు ! తండ్రి “ బాబునున్
వదలకుమా! ” యటంచు ననుఁ బెను రక్షఁగ, నొట్టుపెట్టి నేఁ
గదలితి, నెట్లు లాప్రభుముఖంబును జూతు” నటంచు నూర్పుచున్

నెత్తు రోడికలుగా నిగనిగ లాడెడి
 కత్తినిఁ బ్రభు పదాగ్రమునఁ ద్రోసి
 నెమ్మి గద్దెకు నెత్తు రమ్మిన గాయాల
 తొమ్ము దారాప్రభు తొమ్ము నాన్ని
 పోలకథల్ విప్పి ముడుతలం బూడిన
 మొగము గంటలు దొరముఖముఁ జేర్చి
 ఆజానులంబమా నాయత బాహుదం
 డములతో నాలింగనముఁ బొనర్చి

దొన దొన యనంగ బాష్పవాఃకణము లురలి
 గుంట చెక్కిళ్ళఁ బడి తెరల్గొనుచుఁ బొరలి
 నరసి నరయక యంగరాల్ తిరుగు గడ్డ
 ముననుఁ దేలఁగఁ బురపుర పొక్కె దాదు.

కరఁగి హృదయము మలమల మఱఁగి పోవఁ
 దిరిగి కళవళమంది బుద్ధియుఁ జలింప
 రెంటు నిదమిత్థ మని యేర్పరింపలేక
 యెద మదుల మధ్య నదవద గదిరెఁ బ్రభువు.

“తాతలనాఁటినుండి ప్రభుదాసుఁడు‘దా,’ దితఁడన్నఁదండ్రీకిం
 జేతము చెమ్మగిల్లుఁ, బ్రభుచిత్తమె విత్తముఁగా గడించు వి
 ఖ్యాతచరిత్రుఁ, డింతవడి కస్మదసుప్రకరంబుగాచె, మే
 స్సేతకు బద్ధకంకణుఁ, డిసీ! తనకాంతలఁజంపె, నైననునో”

అవురంగుండు రచించులేఖ యనుమానావిష్కృతిన్ సల్పు, నా
నవు! నీతం డిలుగుట్టు చెప్పి యరీ కీయంబోలు సం బట్టి, రా
జవు నాతం డను నానఁ; బెన్ముసలి పల్కాలించి సంబట్టి చా
వెవఁ జాసించెడి తోడియోడ గతి? - కానిమ్మితనిన్ వీడెదన్''

అనుచు దురదృష్ట రేఖ ముం దడుగువెట్టఁ
దండ్రుడి నెఱగుండె దాదును దరలనడిచి
వెడఁగు నిలిచెను సిరి నిలు వెడలిచిఁగొని
'వలదు వల'దని 'నాదిరా' పలుక విసక.

అ రణ్య రో ద న ము

‘దారా సమటంబముగఁ బరివారముతో ఆఖగనిస్థానము చేరుచుండఁగ నే భార్య ‘నాదిరాబాసు’ మరణించెను. నాటి దారా యరణ్యరోదన మిందు సూచితము.

పశ్చిమమ్మున నరుణిమ ప్రాకి ప్రాకి
నల్లశైర వ్రాలె, రేకజాబిల్లి తోచె,
వెల్ల మొగముల దారాసిఫీరు లుడుక
‘నాదిరా’ కన్నుమూసెఁ బ్రాణములు తరలె.

“ప్రణయస్వైరవిహారహారిణి, కళారంభ ప్రబోధస్వరూ
పిణి, మజ్జివన సేచ నైక సుమ మాధ్వీసార సంతర్పిణీ
ప్రణతానందతరంగ కైరవిణి, మద్భాగ్యోదయ ప్రాగ్దిశా
మణి, కన్విప్సవ? యంధలోక మిది యస్మజ్జీవికాపాలికా!

అచ్చము నీ కనీనికలె, యచ్చము నీదు కపోలయుగ్మమే
యిచ్చితి నీ‘సిఫీరు’నకు, నిట్టి కనుల్ నులివెచ్చ నీరముల్
పుచ్చ వలంతులే? యరుణపూర్ణముతానానా యిట్టిచెక్కిల్లే?
గ్రుచ్చి కవుగిటల్ సుతుని గూర్పవ? తేర్పవ? కన్నువిప్పవా?

లోకుల్ ప్రేముడి నింపిరేక, పిత దయాళుండేని, సంబంధు లు
తేకానందము నీయనీ, యెవియు మాతృప్రేమ చంద్రప్రభా
నీక స్వర్మల కీమవచ్చుచు సుతానీకమ్ము రంజించునే?
నీ కన్విప్సని లోక మీసుతున కంధీభూత మో నాదిరా?

ప్రజ్ఞా దివ్య గభ స్తి మండలికిఁ బ్రోపై, రాజ్యతంత్రాంగ స
ర్వజ్ఞత్వమ్మున దాదితీయఁగల ప్రాపై, భూపరేఖాంక లో
కజ్ఞ ప్రాభవమూర్తి నేనయిన దక్కన్ నిల్వఁగా నోపవో?
రాజ్ఞీత్వమ్మొక లేదులే యని 'నదీరా' పై నమైపోయితో?

అశయ జీవనంపుఁదొడిమై నిలుపంగల దందు, రాశ యే
లేశము నిన్ను నిల్పుకొన లేద! మదాశయపూర్తి నీవ కా!
అశయ నాశమైన విభుతాశయమేల? త్వదాస్య చంద్రరే
ఖా సితశీతలప్రభలు కాయని మత్ప్రభుతల్ నిశీఢముల్.

భారతీయ రాజ్యప్రభుత్వమ్ము కన్న
త్వత్ప్రణయ రాజ్యపాలకత్వమ్ము మిన్న
దాని కయి దీనిఁ గోల్పోవు వాని కన్న
దీని కయి దానిఁ ద్యజించు జ్ఞాని మిన్న.

అనాఁటి నవమాధవాగమ కమనీయ
వనవిహారములె శాశ్వతము లనుచు
అనాఁటి యితరేత రానుషంగానంద
సంభాషణములె శాశ్వతము లనుచు
అనాఁటి హృదయవీణాలాప మాధురీ
స్యందన క్రియలె శాశ్వతము లనుచు
అనాఁటి చిత్రరేఖా సహోన్మిషిత భా
వ ప్రసంగములె శాశ్వతము లనుచు

జీవికాజీవులము రెండుసేయఁబడని
 సిద్ధ మూర్తుల మనుచు నెంచితిమి తొల్లి
 లోకయాత్రాప్రవాహ కాష్టాకృతులుఁగ
 మన బ్రదుకు లయ్యె నేమిచెప్పను నదీర !

చలువరా పలక సోకుల కోర్చి యోర్వని
 నిను నెడారుల యావిరినిఁ గుమిల్చి
 రేవెలుఁగారు దారినిగాక చనలేని
 నినుఁ గాఱు చిచ్చుఁజెండనుఁ గమల్చి
 బహుహంసతూలికా పల్కంకయాన నిం
 బేటికాన్యస్త గావించి తెచ్చి
 ఎడమిక పువ్వుఁదేనె లించు నీ నాలుక
 తడియార్చి నీళులేనిడక యెడపి

నిలువనీయక యలసట దొలఁగనీక
 నిదురపోనీక గుండియ కుదురనీక
 శల్యమాత్రావశిష్ట కౌషధమునీక
 నిలుపునం గొంటి నీయూరుపుల నదీర !

* తనయురోగము తన్ను మొనయ వేడి ఫలింప
 బల్లియైన పితరుడు బాబకునకు
 అభియోగ జుప్తయా నధాంగికై ప్రాణ
 మరివెట్టు తాత జహంగిరునకు
 ముంతాజిసతికి సొంపుల తాజ యుడుగర
 సాధించి యిడిన మజ్జనకునకును
 పత్నిహోవఁగ మట్టిపనికేని కొఱగాక
 యెడలోము పూన్నిమైనున్న నాకు

రక్తమొకఁడయ్యఁ ద్యాగాన రాదుపోల్కి
 వంశ కారవ కార్య క్రమాంశ కవధి
 షాజహాన్ గర్భకుహ రాగ్రజాత మృగము
 మత్కుల ప్రభుచంద్ర బింబమ్ము మచ్చ.”

అనుచున్ శోకము మూర్ఛిని
 గొను దారా వెలికిఁ బలుకు కుదులని కుసిలిం
 పున రాపడి చూచిన చూ
 పున నాకస మిటియ మోము పుల్లసిలంగన్.

“కనుచూపులో కునుకాడి మూఁగవడి సోగల్ గాఁగ మత్తన్విలో
 గొణుగుల్ వాటిన కంఠసీమఁ దుదిపల్కుందెచ్చి ‘మద్భారతా
 వని మట్టిన్ ననుఁ గల్పండి!’ యనుచు నం బ్రార్థించి కన్నూసెఁ, గై
 కొనిపొ మో మహామూదు, పున్నెమిదిసికుం దక్క గానుండెఁబో !

ఏలఁ బుడమియుఁ గొలుపుండ నిందుముఖయు
లేని దారాకు బలమేల? రాణ యేల?
'పార్వజీశ' సుతా కళేబరము తోన
చనుఁడు మగుడకుఁడు పదాతి సర్వబలము!

మీమీసతులు వియోగపు
బాములు పడనోడి విడుచు బాష్పేష్టకణ
పామ్రాణ్య మిట్టు కుడిపెనో?
యేమో! చనుఁ డగడు లేల యీవృద్ధునితో?"

అని చైతన్యము దక్కి నిల్వఁబడి బొమ్మై పోయినన్ ఖిన్నుఁడై
మునుకొంచున్ మహామాద్యలామని శిరంబున్ వంచి బాష్పప్రవా
హిని ధారాగతి సెంద 'నాకు సెలవా యేగన్? పునర్దర్శనం
బన నింకెప్పుడో యెచ్చటో ప్రభువరా! పన్నిందు' నం చాడినన్.

రాపడిన రూపు తేలిపో నోపు చూపు
జీవకళ త్రోపువెట్ట దారా విషాద
ముబికిరా 'నదీరా' శవమ్మొగి స్పృశించి
ఒడలు తెలియని యావేశ మడరు గొనఁగ.

"మొద లేదివ్యముహూర్తమందు మన చూపుల్ కోపులై పొందెనో?
కొదలే కద్యయ రూప నిశ్చల సుఖాంకుం డైతి నిందనక, నా
ముదముల్ పెందుడ లందె నీక్షణముతో, నీమూర్తియుం జాటగున్,
తుదిచూ పియ్యదియేన నాకు? నెటులుందున్ నీవు లేకుండఁగన్.

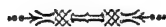
పోదువా, పోదువా, పోదువా దయామ
యీ! యయో కొందువే కొందువే మహామద!''
యని కుమారిలి యతఃఘాఁగి యవని వ్రాలె
'అమ్మ అమ్మా' యటంచు నల్లాడె సుతుఁడు.

పదికు టూనిరి తత్కళేబరము పేటి
అడుగు కదిపె మహమ్మ 'దల్లా' యటంచు
మును వెనుక ప్రక్కప్రక్కల మొనసి చనియె
పదిక సప్త శతము కళేబరము తోడ.

తెలి యెడారిని మృగతృష్ణకై భ్రమ వశ
మ్మునఁ బోయి పోయి సోలిన మృగమ్ము
సకియ పోవఁగ స్త్రీక్రిమైకము వ్రేలఁగ వేసి
కువుకు వను మగ జక్కవ పులుంగు
కొలనులోఁ గొమ్ములేన్లు కరాగ్రమునఁ జిక్కి
తలఁకి యూఁగిన కెంపు దామర విరి
సుడిగాలి పడిసుట్లువడి ముందువెన్నల
కెగిరి తందరలాడు నిగురు తీవ.

అనువు లేప్పి జవ మ్మటి యసురుసు రయి
యొడలు తెలియ కూటటఁ జెప్ప నొకరు రాక
పరిచరులు లేక పెనుమూర్ఖ పడిన దార
తనకుఁ దానయి స్మృతి గొని తనయుఁ జూచె.

మధుర మధూళికా సహిత మాధవ పుష్పములౌ కపోలముల్
శ్లేధితములం బొనర్చి విగళ న్మృహం రుద్ధ కవోష్ఠ బాష్ప వా
ర్షిధులను వాకలన్ మలచి నిల్పె 'సిఫీర్' జనకాగ్ర భూమి, త
ద్వ్యధగని గుండె బ్రద్దలయి బాలునిఁ గౌగిట నాత్మై దండ్రీయున్.

* పుట. ౧౭. 'తనయు రోగము' అను పద్యము:—

బాబరు తన కొడుకు హుమాయూన్ బ్రదుకుటకై తన ప్రాణమిచ్చెను.
జహంగీరు తన భార్యను బ్రదికించు కొనుటకై ప్రాణమిత్తు నని యీయలేడు.
షాజహాను తన భార్య చచ్చిన పిదప 'తాజుమహలు గోరీ' కట్టించెను. దారా
అదియుఁ జేయలేక ఔరంగజేబితో రహస్యముగ భార్య శవ మంపివేసెను.
ఇట్లు తన వంశమున వ్రేమ క్రమక్రమముగగ్గ శించుచు దనలో నశించిన దని
దారా యభిప్రాయము.

ప్రతికృతి

దారా తలఁ దాచుకొన నెంచి పూర్వ పరిచితుఁడగు 'మల్లిక్ జీవన్' ప్రాపుఁ జొచ్చెను. 'మల్లిక్ జీవన్' బొరంగుని నయభయములకు లొంగి దారాను బొరంగున కొప్పుఁ జెప్పెను. తత్కథ యిది.

“ఓహో! వచ్చితివోయి, నాటి కిటు నేఁవోయీ! నినుంగంటి, నీ స్నేహం బూహకు వచ్చి నీకుఁ గబుకుం జేయింప నూల్కొంటి, ర మ్మోహో! నిల్చెదవేమి కుంచితుఁడవై? యుద్యోగధర్మము ప్ర త్యూహమ్మా! యుపవేశమున్ సలుపరాదో! మల్లికా జీవనా!”

ఎన్నాళ్లకు నెన్నాళ్లకు
గన్నారఁగ నిన్నుఁగాంచఁ గల్గితి! నాఁ డా
పన్నుని నినుఁ జూచితి, నా
పన్నుఁగ ననుఁ జూడనీకు వలసెన్ విధిమై.”

అని మొగలాయిత్తేనికొడు కాతని యానన రేఖ చూచుచున్
“కొనకొని మత్స్యీయ మ్మైకఁడు కూర్పఁగఁ గోరుదు, మన్నెత్తేఁడవై
గన వల, దెంచు మిత్త్రీకృతి కాఁగను, పున్నెము నీకుఁ, బ్రాణ మి
చ్చిన పెనుదాత వాడు, పరిశీలన చేసి వచింపు జీవనా!”

అన విని మల్లికుండు ప్రభు వాడిన నెయ్యపుఁ దియ్యపల్కు లా
త్మను గడలించి తోనె యెడదం గరఁగించినఁ, బట్టలేని యు
బ్బునుఁ బ్రకటించి “ఏమిది! ప్రభూ! మదసుప్రకరము వధ్యవే
దినిఁ బడనీని వేలుపపు, దేహముఁ బ్రాణము నీని కావోకో!”

రాజకీయాపరాధి నన్ బ్రభువు పట్టి
గజపదాఘాత మరణ శిక్షను విధింప
మృత్యుముఖమును దప్పించి తీవు దేవ!
మఱతునే జీవ మున్నంత వఱకు నిన్ను.”

అని వినయము నయము భయము
బెనఁగొన దోయిలినిఁబట్టి పిలు తివియని దీ
క్షునుఁ బ్రకటించిన మన్నియ
పెనుపున దారా కెరలియుఁ బిలువీతు టెదన్.

“అఁగిన చోట నాగక, పయస్సులె భుక్తిఁగ, వాజి మూపుపై
నూఁగుటె కున్నుగాఁ, బదికు లూర్చుటె శాపముగా గ్రహించుచున్
సాగి, యరంగుసేన కనుచాటయి వచ్చితిఁ, గోలుపోతి మ
దోగపు మూర్తి నేడ, పురిఁబోయెను సేన, సుతద్వితీయుఁడన్.

శోకదినములు నాలుఁ గిచ్చిన కడపి
విధిబల ప్రేషితుఁడ నయి వెడలి పోదు
నాశ్రయం బీయ నర్థింతు, నాత్మ బంధు
వితథకృతి మిన్న పరుల సత్కృతులకన్న.

ప్రాణము ప్రాణమైన ప్రియురాలి నరణ్య హుతాశనార్చి మ
న్మానపురక్షకంచ మటుమాయముసేసి, దయాలసత్ పితృ
ప్రాణ మరుంతుదోద్యదపురంగశతఘ్నికి నిచ్చి వచ్చు నేన్
ప్రాణము కోస మెంతయభిమానము చచ్చి మఱుంగుచుంటినో!

ఉపకృతి మా అపకృతియో
యుపకారము క్రొత్త సేతో యొనరింపు, ఋణ
మ్ము పడిన గతి నీగెద నే
నెప్పుడే” నని పలుక మల్లి కేశ్వరుఁ డనియెన్.

“మానమునిల్చి ప్రాణమును మంచుకొనం దలవాల్సిరావు, నీ
ప్రాణమనంగ భారత ధరా జన తాసువు, లవ్వికాచులే
మానము నిల్పుకోల్, నిలుపు మై కను నంతకుఁ బ్రాణగోపనన్
మానుట యెట్లు? లేంత యభిమానము చచ్చిన మానరక్షకే!

ఉండు మధిప, యతిధి, వోవరుల్ నీయవి,
సన్న తెలియనీను శత్రువునకు,
నది నీ వాసంగితో యది నీ ముదల నిల్చు
నాజ్ఞసేసి సేవలందుకొమ్మ!”

అని కరవాలపుం బరుజు నానిచి చేయి, శిరస్సు వాల్చి యొ
య్యన నృపుపై దృగంతము లనంతములన్ విరియించు మల్లికేం
దుని ముఖిసీమ నానకొన తోచె నిరాశను ముచ్చమున్గి ని
ల్చిన దురదృష్టమూర్తి కొకలిప్తనె, మబ్బుగమిన్ మెఱుంగుగాన్.

లేచెను మల్లికుండు తరళీకృత హృత్పరసీజపత్ర రే
ఖా చలదైక భావలవ కంకణుడై, సునతోడఁగూడి దా
రా చనె మల్లికుండు తొడరం, దురగేంద్ర ఖరక్రమ స్వన
శ్రీచయవృద్ధి తోడను బ్రవృద్ధి గడించెడి జీవితాశతో.

కాని దినరాజు వెనుదన్న కలువరాజు
ధర్మ సూత్రమే మదికి బ్రత్యక్ష మయ్యె,
ప్రకృతిలీల సమన్వయపటచవాని
స్వానుభవమును బట్టి సాక్షాత్కరించు.

అదె పుర మిదె దుర్గ మ్మిని
కదిసిరి ప్రాసాద వీధి కా నిచయముల్
ఎదురలు భటులు సలామని
పదురుచు గుమ్మటిలి వచ్చి పజ్జను నడువన్.

హరిసమవరోహణము నేసి రమ్మపురుసు
వెండి పొన్నుల బెత్తముల్ పిడికిలించి
తొలగి మాగధ సౌవిద్యలు నుతింప
మెల్ల కక్ష్యంతరములు క్రమించి నడచి.

క్షణనూత్రంబున డించె మల్లికుండు లజ్జాపూర్ణ దారాప్రభున్
తనయున్, నిర్మల చంద్రకాంత పథ మధ్యప్రాప్త శృంగాటక
ప్రణుతోద్య న్నగిమాలికా ఖచిత హర్షప్రాంగణమ్మందునన్
కణుపుల్ తెచ్చి న యిటుఖండయుగమో నావ్రాలి రాయిక్కురున్.

వెనుమరలి పరిచరులతోఁ
జనియెను మల్లికుండు ప్రభువు సన్నిధి విడి, ను
జ్జన భోజన శయ్యా క
ల్పనముల నొల్లకయ పితయు బాలుండు నుడుకన్.

మరకత పద్మరాగ రుచిమ స్మణికుడ్య నిరంత దీపికా
స్ఫురిత గభస్తి మండలముఁ జొచ్చియు 'దార' హృదంతరమ్మునన్
గిరికొను చిమ్మచీకటుల క్రిక్కిరియింపులఁ ద్రోసి రాజనన్
దొరకొన లేడు, రిక్కగు సుతం గనియైనను దేజు నూనఁడున్.

అంధకార ప్రబంధ నాయకుఁ డతండు
త్రుటిని బాడఁగ నె విచ్చుకత్తుల తటిత్తు
అడరి సాయుధులై తండ్రి కొడుకు నిలువఁ
గలిపి కట్టిరి 'బహదూరుఖాను' భటులు.

'మల్లికాజీవను'ని ప్రక్కమఱుఁగు మొగము
కత్తి డులిచిన బహదూరుఖాను తెగువ
కానుపింపవ యొక్క 'ఖురా'నె గాని
రాతిప్రతిమయి నిలుచు 'దారా'కు నవుడు.

ఉత్సవము

ఔరంగజేబు 'దారా'ను అడయేనుఁగుపై ఢిల్లీ పురపీఠంలం దూరేగించి
పరాభవించెను. 'దారా' యూరేగింపు కథ యిందుఁ జిత్రితము.

“పాము కూసపుఁ బట్టు 'పగడీ'పయిన్ వెల్లు
మేలి రత్నాల 'కల్లీల' తోడ
చలవల తెల్ల 'పాజామ'పై నాజాను
పరిమాణమైన 'షేర్వాణి' తోడ
'ఖిషు' 'సందలీ' 'కేష్ట' గమగమ వలచి గు
మాయించు రంగు రుమాలు తోడ
తాకిన జాటు 'పాతాబా'ల పాదాలఁ
గుచ్చు 'చడావా'ల కొమరు తోడ

చాది యలఁదిన రకపు 'ఖజాబు' రంగు
కళలు పెనిచిన చిటుచిబుకంబు తోడ
మురుపు సూపిన దొర యేడ? బ్రుంగిపోవు
రూప మిది యేడ? నీ దృశ్య మోప, దార.

అంసవాసమ్మునకు నించు కన్నదమ్ము
లా యవి, షరాయి, షేర్వాణి? యన్న కట్టఁ
బండుగకుఁ దమ్ముఁ డిడిన యుపాయనములే?
బ్రదుకుతుది దెల్పు గుప్తసూత్రమ్ము లివియె?

పోసిన బామ్మలై కటకుమోముల యోధులు మువ్వు, దుగ్రా
తాసుల ముమ్మొనల్ ప్రభువు నయ్యయయో గుజీసేసి, వాదరల్
కాసెడి తీక్షణ తీక్షణ రవికాంతల క్రొమ్మిటుమిట్లు పోసి, ల
జ్జాశిల చుట్టు నిల్పిరఁటె! ఛాదన లేని గజోపరిసలిన్.

నిగళ యుగళమ్మనం బదయుగళ మునిచి
బాకుమొన నడకొత్తిన పోకవైతె?
పండు నిప్పుకల్ చెరగు నీ మండుటెండ
ఘర్మ సలిల స్నపిత వపుః కలితుండైతె?.

ఈవు వాహ్యళి వెడలిన యెల్ల యెడల
క్షుభిత వికలాంగ బధిర భిక్షుక కరాలు
తొంటిరోజుల బంగారు పంటచేలు
ప్రభువునకు నీకె కటవయ్యె బ్రదుకు నేడఁ

తొల్లి టంకమ్ము లొకపూటఁ జల్లినావు
సరిగ చేలమ్ము లొకనాఁ డొసంగినావు
రతనములు గుప్పె డొకరోజు రాల్చినావు
ఇప్పు డీమందభాగ్యున కేమి యిత్తు?

అని రోదించుచు నస్తినాస్తి విచికి త్సాధార దేహాస్థి బం
ధన మూఁగాడఁగ నిల్చి యొక్కబడు గాదారా నతాస్యమ్ము నిం
చి నివాళించెను దృఙ్మరీచికలు పుంజీభూతముల్ సేసి, వి
చ్చిన కన్నుంగవ విచ్చినట్టులయి నిశ్చేష్టాకృతిన్ యష్టియె.

పాణముండియు లేని నిద్రాణజీవి
వాల్చిన మొగమ్ము ప్రజకుఁ జూపని విభుండు
పూర్వ జన్మ స్మృతిం బలె బోల్చికొంచు
సుంత కన్నెత్తె బీదభిక్షుకుని వంక.

తడఁబడి సొమ్ముకై తడవి సిగ్గిలి చేయి
వెలకిల వేసిన విన్నచూపు
తుకతుక నుడికి మ్రగ్గుకొని వచ్చు నెడంద
యంచుల నావిరియైన చూపు
పగిలి పాఁతులదాఁక నగిలి నెట్టియవడ్డ
యెడఁద లోఁతులు పట్టియిచ్చు చూపు
చచ్చిచావక సిగ్గు చచ్చి కట్టియవాఱు
నొడలి కన్గింతల వెడలు చూపు

సిరితొరఁగి యున్న పెనుదాత కరఁగు చూపు
మర్మ నిర్భేద కరమయి మాకొనంగ
కనుదుదలు వాల్చి ముదుసలి గడ్డుపేద
‘ఓపలేను ప్రభూ! చూడ నోప ననఁగ.

కను లరమూసి నీరములు క్రక్కుచుఁ జూపుల సిగ్గు నొక్కుచున్
చినిగిన యంచులున్ నలిగి జీబులురేగిన దారపుం గొసల్
మొనయు నిజోత్తరీయమునుఁ బుచ్చి, కరమునఁ బట్టి, పేద మూఁ
పునఁ బడ రువ్వె నా మొగలుభూపతిపుత్త్రుఁడు వేపమానుడై.

తన వెన్నం జిటు సంకెలల్ చరణ పద్మమ్ముల్ నిబంధింప, నె
జ్జిని చెక్కిల్లకు వెల్లు వోయు కనులన్ రాపాడు బామ్పాంబువుల్
మువిగోటన్ విదిలించి సీత్యైతి శిరంబున్ వాల్చి వేవే 'సిఫీర్'
కనులార్చెన్ విగతాంసవాసజనకుం గానంగ మోమోడుచున్.

హాహారవాక్రంద నాలాపసహిత లా

లాట సంస్కృత కోలాహలమ్ము

కంకణప్రేఖణాక్రాంత హస్తద్వయీ

గాఢసంఘర్షణాఖండరవము

శోకసంస్థాన వక్షోమంటప త్కోభ

కర నిరంతర కరాఘాతచయము

పుంజీభవత్కంత పూత్కారగాఢద్య

లపిత దివ్యాక్ష 'రాల్లా' పదమ్ము

కళ తెడలు లోగిళుల ముంగిళులను వెడలి

వీధికాశ్రేణులం బడి వినఁగవచ్చె

మునుఁగు చూపులఁ గని మొగల్ ముగుద తెల్ల

గుండియలు పిండిపోసి గగ్గోలు వడఁగ.

“అంత యేలిక కెంత యగచాటు వచ్చెనే
 యల్లాకు దయలేద?” య నెడివారు
 “మును పూలజల్లులోఁ జను తేని కీనాఁడు
 కన్నీటి కాన్కలా?” యన్నవారు
 “నెమిలి పించెపు గద్దె నీతిలేనిది గదే!
 యనువైన దొరఁ దన్నె” న నెడివారు
 “అతఁడెవ్వరు? సిఫీరె! అయ్యె తల్లి చచ్చిన
 యనుఁగె? హా! కనలేమె” య నెడివారు

పుర పురంధ్రీమతల్లులు పొగిలి రంత
 నుడుకు కుసిలింపు ముసుఁగు నిట్టూర్పు లూర్చి
 దీర్ఘ రథోభయప్రాంత దీప్త సౌధ
 మాలికా ప్రాంగణ ముఖాల నోలి నిలిచి.

మూఁడు కాళుల ముదుసలి మోకరించి
 దుఃఖివార్చిందుతతిఁ బట్టి నోయిలించి
 “అన్న? నీ వెవరన్న? యిట్టైతి! మల్లె
 పూప మొగ్గవు, నీత్కారమునుఁ బొనర్తు!

“అక్కటా! తల్లి తలఁగిన యనుఁగ నీవ?
 ఈవుచేసిన యపకృతి యేమి తండ్రి?”
 యంచుఁ బవడపు టెరజీర లామతించు
 కనులఁ జూకు చూపుల యుడుగరలు వెట్టి

“ఇట్టి ప్రభువుల కాండనుఁ గెక్కు వ్రాత!
వెనుక నిరుప్రక్కలను గత్తిమొనల పోత!
ప్రభుత కేమి లే! యెవరు శాశ్వతము? నేటి
శాటికత నిల్చు మొగలాయి చరిత పుటల.”

అనెడి నిరుపేద మొత్తి యోధానుయోధు
లొత్తిగించిరి నడిపించి రుత్సవమ్ము
గంధగజపీఠి బహదూరుఖానుమేటి
యగ్రసరుడయి రాజకీయాజ్ఞ లీయ.

కాహళీ భేరి కా మృదంగ పటహ గతి
నాటునాటులు తీటి సహస్ర భటులు
కదను ద్రొక్కించు గుఱ్ఱాల పదువు కదల
మొనల వెనుక నత్యంతశోభనము మిగిలి

ఒడ్డు పొడుగు మేని కొరపైన జనపాల
శిరముపైఁ దెల్ల యుష్ణీష మెగుర
కండమల్పున నిన్నగుండోపు మూపులు
భుజకీర్తులను బొంగిపోయి తూఁగ
రవికాంతి మిఱుమిట్లు రగిలించు తెలివన్నె
బింకంపు విల్లు డాచంక నిఱుక
మిడిసి తత్తళలాడు పిడితోఁపఁ దడఁబడు
తరవారి నడుము పెందట్టి వ్రేల

ఉక్కు గండరింపుల లీలఁ బిక్కులమరఁ
గనుల జేవురు తెర సెరల్ కణకణ మన
నెదిరి యొక్కఁడె వందకు జవాబిడ గలాఁడు
మల్లికా జీవనుం డుత్సవోల్లసితఁడు.

చిత్ర చిత్ర ప్రభా పత్ర రేఖా విధా
సమలంకృతాంబ రాచ్ఛాదితమ్మ
మందార కుందారవింద నాగాశోక
పారిజాతోత్పల తోరణమ్మ
మరకత వైదూర్య హాక్తిక వజ్ర ప్ర
వాళ నీలస్తంభ భాసితమ్మ
రత్నకంబళ మధ్య రంజ త్సువర్ణాంక
రజత పాత్రాసీక రాజితమ్మ

మల్లికాజీవన కరీంద్ర మంటపమ్మ
ఇన సహస్ర కర ప్రసారణము నందు
ప్రాగ్గిరీంద్రము వెలువడు భాస్కరునకు
నుద్దియె వెల్లె మల్లికుఁ డొక్కఁడు.

ఉదయాదిన్ మొదలయ్యె సుత్సవము, రథోపాంత సాధస్థల
చ్చదమైనన్ వెలిరాదు చూడ, సగరి సౌందర్య క్షేమాంక సం
పద లొక్కుమృషి పాశువడ్డ, వయినన్ మధ్యదిహోద్యత్ప్రభల్
మురుగుండన్ దదుత్సవమ్ము ముగియంబోదాయె ఢిల్లీపురిన్.

